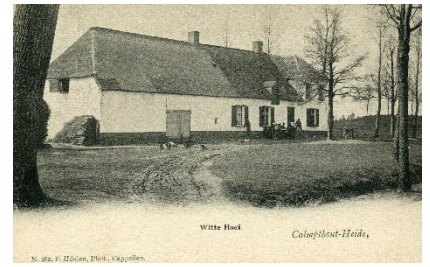

Heide [VERTELT]

www.heidevertelt.be

322

15 maart 2026

Wat vertellen de kerkklokken?

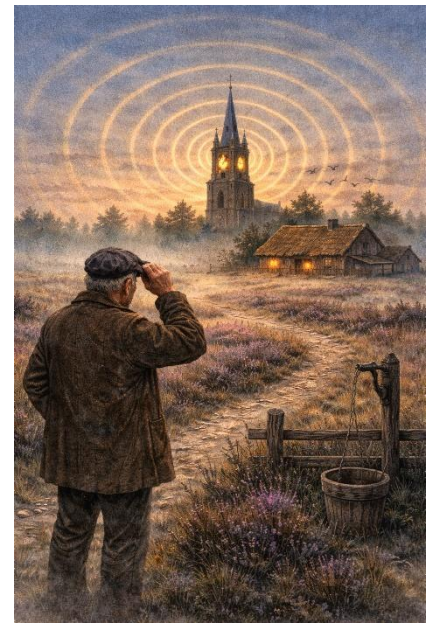
In de uitgestrektheid van de heide, waar mist laag over de grond kon hangen en zandwegen het dorp met de buitenwereld verbonden, was er één geluid dat alles overstemde: de klok van de kerk. In een plaats als Kalmthout was de toren geen louter gebouw. Hij was een oriëntatiepunt in het landschap, zichtbaar boven de bomen en hoorbaar tot ver over de velden. Wanneer de klok luidde, wist men: dit gaat ons allen aan. Niet één geluid, maar een hele taal. De mensen luisterden, telden, voelden het ritme. In Kalmthout kon de toren meer vertellen dan een krant.

De klok die de tijd sloeg.

Eerst kwam de tijd klok, die niet riep maar tikte met gewicht. Eén slag. Twee. Drie. Soms was het alleen het uur. Soms kwam er een korte voorslag: een waarschuwing dat het uur eraan kwam. En wie 's nachts wakker werd, wist zonder op te staan hoe laat het was. De klok sloeg door muren heen, door dromen heen. Er waren mensen die zeiden dat de klok nooit loog, maar ook nooit troostte. Tijd was tijd. Het uur sloeg zoals het sloeg, of je nu blij was of niet. En toch, voor oude mensen was het een houvast. Ze sliepen met het uur in hun oren, alsof de toren hen bewaakte.

Het Angelus klinkt boven de velden.

Driemaal daags — traditioneel om 6 uur 's morgens, 12 uur 's middags en 18 uur 's avonds — klonk het Angelus. Niet gehaast. Niet dreigend. Drie reeksen van telkens drie slagen, met korte stiltes ertussen, gevolgd door een langere, dragende toon. Het geluid rolde over de akkers, langs boerderijen, over de heidevlakten. Boeren die hun ploeg even stilzetten. Vrouwen die aan de pomp het water lieten rusten. Kinderen die ophielden met spelen. Men nam de pet af. Soms bad men hardop, soms in stilte. In een tijd zonder polshorloges was het Angelus tegelijk gebed en klokslag van het leven.

Nog steeds te koop!

Ons succesvol boek “waar lijn 12 haar sporen achterliet”
is nog steeds te koop!

Je kan het aankopen bij VISIT Kalmthout of bestellen via onze
VZW Heide vertelt, redactie@heidevertelt.be

De doop, een licht geluid.

Soms, op een zaterdagmiddag, was er een kort, helder luiden. Niet lang genoeg voor een mis, niet zwaar genoeg voor verdriet. Dat was de doop. Dan zag je bij de kerk een klein groepje. Een moeder met een witte doek. Een vader die niet wist waar hij zijn handen moest laten. Grootouders met die blik die tegelijk trots en bang is: trots op het leven, bang omdat het leven zo breekbaar is. De klok klonk dan alsof ze wilde zeggen: er is iets bijgekomen. En in een dorp voelde dat werkelijk zo. Alsof er een stoel extra aan tafel stond die niemand nog gezien had, maar die er al wás.

Feestgelui en kermis.

En dan waren er de dagen waarop de toren zong. Bij een huwelijk, een kermis of een hoogfeest luidden meerdere klokken tegelijk. Het ritme was sneller, lichter, soms bijna speels. Het geluid sprankelde boven het dorp. Kinderen wisten: vandaag is er iets bijzonders. Handelaars maakten zich klaar. De herberg liep vol. De klok kon rouwen, waarschuwen, bidden, maar ook vieren.

Alarm in de toren.

Heel anders klonk de stormklok. Bij brand of gevaar werd zij snel en onregelmatig geluid. Geen plechtige pauzes, maar haastige slagen die elkaar opjoegen. Het was het alarmsignaal van het dorp. In een tijd van rieten daken en houten schuren kon vuur alles verteren. Iedereen wist wat hem te doen stond. De stormklok maakte het dorp tot één gemeenschap. Iedereen stond op. Iedereen keek rond. Kinderen werden naar binnen geroepen. Mannen grepen wat ze konden grijpen: emmers, haken, ladders, of gewoon hun jas. Sommigen zeiden dat de stormklok ook boze dingen kon wegdrijven: onweer, geesten, ongeluk. Alsof metaal en klank een grens konden trekken om het dorp heen.

De stilte in de klokkentoren.

Maar soms, en dat was nog beklemmender, was er géén geluid. In de Goede Week zwegen de klokken. Men zei dan: de klokken zijn naar Rome. Kinderen geloofden dat echt. Ze vroegen wanneer ze terugkwamen. Volwassenen deden alsof ze erom lachten, maar hun stem werd zachter wanneer het over zwijgende klokken ging. Een zwijgende toren maakte het dorp vreemd, alsof iemand die altijd aanwezig was opeens de kamer had verlaten zonder iets te zeggen. En in die stilte hoorde je plots andere dingen: de kraai, het kraken van een deur, voetstappen op grind. Het leven werd hoorbaar omdat het grote geluid wegviel.

De paasklokken: terugkeer met vuur.

En dan, na die stilte, kwam de terugkeer van de klokken. Vooral met Pasen kon het luiden explosief zijn, alsof de toren al dagen adem had opgespaard. Dat luiden had iets bevrijdends. Een soort opluchting die zelfs niet-gelovigen konden herkennen. De klokken kwamen terug zoals de lente terugkomt: niet omdat iemand het beslist, maar omdat het niet tegen te houden is.

De doodsklok.

En dan: de doodsklok. Die ochtend waarover men later nog sprak, kwam uiteindelijk het geluid waar iedereen bang voor was en toch op wachtte. De doodsklok. Eerst één slag die te zwaar was om toeval te zijn. Pauze. Toen de reeks, niet uitbundig, niet dringend, maar plechtig, alsof de klok zelf rouwde. En wie de taal kende, telde mee zonder het te willen. Drie reeksen. "Een man," zei

iemand bij de herberg, en niemand vroeg waarom hij dat wist. Men wist het gewoon. De klank rolde over de huizen en bleef hangen boven de heide, alsof de mist hem vasthield. Zelfs de honden blaften zachter, of helemaal niet. Een kind vroeg: "Wie dan?" en kreeg geen antwoord, want eerst moest het dorp het nieuws laten landen. In sommige huizen ging een hand automatisch naar het kruisbeeld. In andere huizen deed men alsof men niets hoorde, maar dat is ook een soort luisteren. Men zei weleens dat de doodsklok drie dingen deed: ze vertelde het dorp wat er gebeurd was, ze riep op tot gebed en ze hielp de ziel op weg, alsof de klank een pad maakte door de lucht. Of dat waar was, maakte nauwelijks verschil. Het geloof zat niet alleen in de kerk; het zat in de gewoonte, in het moment dat iedereen even stil werd.

De uitvaart: klokken als laatste begeleider.

Op de dag van de begrafenis kwam het luiden terug, langer, gedragen. Niet de snelle vreugde van een huwelijk, maar een langzaam duwen van de tijd. De stoet kwam door de straat. Karren, zwarte jassen, gezichten die anders keken dan op gewone dagen. De klok hield het ritme, alsof ze zei: stap voor stap, laat hem niet alleen gaan. En wanneer de deur van de kerk weer dichtviel, had het dorp voor even het gevoel dat er iets was afgerond.

De taal die we vergeten zijn.

Vandaag luiden veel klokken automatisch of helemaal niet meer. Het Angelus klinkt hier en daar nog, maar weinigen weten waarom. De dood wordt niet meer aangekondigd in brons, maar via een bericht op een scherm. Alarmen gebeuren met sirenes en meldingen. Het geluid is er soms nog, maar de betekenis is vervaagd. Waar vroeger het hele dorp tegelijk luisterde, hoort men nu individueel.

Stel je een winteravond voor boven de Kalmthoutse heide. De lucht is blauwgrijs, de grond ruikt naar vocht en zand. In de verte begint de klok te slaan. Niet luid. Maar diep. En ergens in een boerderij wordt een pet afgenomen, niet uit gewoonte, maar uit herkenning. Want wie de taal van de klok verstaat, weet: de toren spreekt nooit zomaar.

(Bijdrage van Wim Kuyps)

Pasen vieren met de burens van Dennendael

Naar jaarlijkse gewoonte wil het buurtkoffie team de burens een Paaslunch aanbieden. Het samenzijn gaat door op 31 maart om 12u in het Ernest Albert kunsthuis in de Hortentiadreef.

Om praktische redenen moet je wel inschrijven, dit voor 24 maart. Dat kan via telefoon: 0483/04.75.17 of via mail: dennendaelbuurtkoffie@gmail.com. Ook tijdens de buurtkoffie op 17 maart kan je de deelname melden. Er wordt een bijdrage van 10 euro gevraagd, dit kan je betalen op 17 maart of tijdens de paaslunch zelf. De ruimte is beperkt, wacht niet te lang om te reserveren.

Op dinsdag 17 maart om 14.00 uur zijn Kim Celie en Ohna Goossens, beiden maatschappelijk werkster bij het OCMW in Kalmthout, te gast om de aanwezigen te informeren over de werking van deze gemeentelijke instelling. Zoals altijd zal de koffie of een ander drankje klaarstaan, iedereen welkom!

NMBS bestaat 100 jaar!

Eugeen Lorriper woont in Heide en heeft een lang spoorwegverleden. Hij wees ons op het 100-jarig bestaan van de spoorwegmaatschappij NMBS (Nationale maatschappij der Belgische spoorwegen). Zij werd opgericht op 23 juli 1926 als opvolger van de toen noodlijdende "Belgische staatsspoorwegen". Voor jou als lezer hebben wij met Eugeen vijf "spoorweetjes" verzameld, deze week het vierde weetje:

Neem de bus in plaats van de trein

Wie in ons land de bus neemt, kan terecht bij De Lijn in Vlaanderen, bij de TEC in Wallonië en bij de MIVB in Brussel. Maar wie herinnert zich de groene bussen van de spoorwegen?

"Het netwerk van de NMBS-bussen is geleidelijk gegroeid", weet Herman Welter. "We hadden ooit een van de dichtste spoorwegnetwerken ter wereld. In de tweede helft van vorige eeuw heeft de NMBS geregeld lijnen gesloten omdat er te weinig reizigers waren. Die werden dan 'verbust'.

Op die vervangende buslijnen werden bussen van privé-partners ingezet, en die waren meestal comfortabeler dan de bussen van bijvoorbeeld de buurtspoorwegen. "Sommige buslijnen passeerden ook langs kleine stations op nog bestaande lijnen waar de trein niet meer stopte".

De beslissing van toenmalig minister van Verkeerswezen Jos Chabert (CVP) om de NMBS-bussen over te hevelen naar de buurtspoorwegen viel niet in goede aarde bij de privé-exploitanten van die bussen. Die buurtspoorwegen hadden een kruideniersmentaliteit en de privé-exploitanten hadden niet veel zin in de komst van zo'n schoonmoeder.

(bron: NMBS)

"De vijf (Joodse) villa's"

in de Nieuwstraat in Heide (Kalmthout): een aaneengesloten rij villa's die tussen 1907 en 1911 werd opgetrokken door Amsterdamse Joodse diamantairs. Bijna twintig jaar lang zullen deze vijf villa's de enige bebouwing blijven in de Nieuwstraat.

Overzicht: welke vijf villa's?

De vijf villa's worden traditioneel opgesomd (met huisnummers) als:

- **Villa Heidevreugd** — Nieuwstraat 22 – bouwjaar: 1911
- **Villa Les Lilas** — Nieuwstraat 24 – bouwjaar: 1907
- **Villa Bosch en Hei** — Nieuwstraat 26 – bouwjaar: 1908
- **Villa Jeanne d'Arc** — Nieuwstraat 28 – bouwjaar: 1910
- **Villa Windoord** — Nieuwstraat 30 – bouwjaar: 1911

Bouwheren:

Voor de bouwheren per villa (in volgorde):

- **1. Les Lilas** — bouwheer **Mozes Polak**
- **2. Bos en Hei / Bosch en Hei** — bouwheer **Henri Walewijk**
- **3. Jeanne d'Arc** — bouwheer **Salomon Englander**
- **4. Heidevreugd** — bouwheer **Salomon Kesner**
- **5. Windoord** — bouwheer **Maurice Englander**

voor de foto's van de vijf villa's: zie onze website www.heidevertelt.be

Historische context (voor alle vijf)

- **Ontstaansmoment:** begin 20e eeuw, wanneer Heide/Kalmthout populair wordt als buitenverblijf (gezonde lucht, toerisme/residentie). De vijf villa's worden expliciet gelinkt aan de Joodse gemeenschap en haar rol in het vroege 20e-eeuwse villalandschap van Kalmthout.
- **Beroepscontext** **bouwheren:** diamantsector (migratie/vestiging richting Antwerpen, met banden met Amsterdam).
- **Stijlcontext:** in bronnen worden ze samen beschreven als voorbeelden van Engels geïnspireerde cottage-architectuur (in de volksmond ook gekoppeld aan "new-art"/vernieuwingsstijl).

Architectuur (volgens inventaris):

- L-vormige plattegrond, 2 bouwlagen.
- Complex overstekend, (af)gewolfd zadeldak met dakkapellen (mechanische pannen; nok parallel met de straat).
- Beschilderde bakstenen lijst- en puntgevels; rechthoekige en rondbogige muuropeningen; oorspronkelijk vensterluiken; houten balkon op de verdieping; overdekt terras aan de begane grond.
- Houten schrijnwerk (deur/vensters met kleine roedeverdeling) is bewaard.
- Indeling die genoemd wordt: suite salon + eetkamer, traphal en keuken beneden; drie slaapkamers boven; uitbreiding met keuken en garage in 1996.

Architectuur: gemeenschappelijke kenmerken (de rij als ensemble)

Wat je bij zulke cottigestijl-landhuizen (zoals men ze typeert) typisch ziet, en wat bij minstens één villa ook expliciet beschreven is:

- **Pittoreske, asymmetrische opbouw** met accenten zoals erkers, balkons/veranda's/terrassen.
- **Steile/complex daken** met overstekken, (half)wolfeinden en vaak dakkapellen.
- **Baksteenarchitectuur** met gevarieerde gevelopeningen (rechthoekig én rondbogig), luiken en fijn schrijnwerk/roedeverdeling (waar bewaard).

Per villa:

1 Villa Les Lilas — Nieuwstraat 24

- Maakt deel uit van de vijf villa's (naam + nummer in overzicht).
- Bouwheer: Mozes Polak (Amsterdamse diamantair / diamantbewerker).
- Ontwerpverband: vermeld als aanpalend ontwerp van Joseph Vincke in dezelfde periode.
- Eigenaar vanaf 1911: Chaim Stern, onderverhuurd aan Samuel Stern (New York).

2 Villa Bosch en Hei — Nieuwstraat 26

- Ontworpen in 1907, voltooid in 1908.
- Ontwerper: Joseph Vincke (Brusselse architect).
- Bouwheer: Henri Walewijk (diamantslijper/diamantbewerker; NL nationaliteit; gevestigd in Antwerpen).
-

3 Villa Jeanne d'Arc — Nieuwstraat 2

- Maakt deel uit van de vijf villa's (naam + nummer in overzicht).
- Ontwerper: Constant Van Hoof
- Bouwheer: Salomon Englander.
- 1914-1923 bewoond door Salomon Englander & Rosalie Mercado.
-

4 Villa Heidevreugd — Nieuwstraat 22

- Maakt deel uit van de vijf villa's (naam + nummer in overzicht).
- Bouwheer: Salomon Kesner.
- Eigenaars: Salomon Kesner & Eva Tokkie.

5 Villa Windoord — Nieuwstraat 30

- Maakt deel uit van de vijf villa's (naam + nummer in overzicht).
- Bouwheer: Maurice Englander.
- Later bewoond door de Russische diamantair Chania Ginsburg
- Nadien nog een bewoner, Mendel Silberklang (Rus – diamantair)

Deze woningen zijn een mooi voorbeeld van de bijdrage van de Joodse gemeenschap aan de typische architectuur in Kalmthout aan het begin van de twintigste eeuw. Hun karakteristieke cottagearchitectuur refereert naar de totstandkoming van Heide tijdens het fin de siècle en samen met het inmiddels verdwenen 'Jodenhotel' vormen zij een waardevol ijkpunt binnen de Joodse geschiedenis van de streek.

Volgende week: **11. Hof ter Heide** (bijdrage van Paul Witters)

Valse mails in naam van My Pension

Net nu er zoveel vragen zijn over de pensioenhervorming waarschuwt de Lokale politie voor valse mails die in naam van de pensioendienst "My Pension" worden verstuurd. In de phishing-mails die in omloop zijn wordt gevraagd op een link te drukken om "zogenaamd" je gegevens bij te werken en je identiteit te bevestigen. **Doe dit zeker niet!** Door op de mail te drukken en gegevens prijs te geven misbruiken de cybercriminelen jouw gegevens met alle gevolgen van dien. Als je info wil over je pensioen of komend pensioen ga dan rechtstreeks naar de site www.mypension.be. Verdachte e-mails kan je doorsturen naar

verdacht@safeonweb.be . Verdachte sms'jes kan je ook doorsturen. Maak een screenshot en verstuur die naar verdacht@safeonweb.be. De inhoud wordt dan automatisch verwerkt.

Heb je op een verdachte link geklikt?

Als je wel geklikt hebt, vul de velden verder niet in en breek elke interactie af. Geef NOOIT persoonlijke gegevens of codes door. Als je een wachtwoord hebt doorgegeven dat je ook op andere plaatsen gebruikt, verander het dan onmiddellijk.

Ben je opgelicht?

Contacteer EERST je bank en/of Card Stop op 078 170 170 als je bankgegevens hebt doorgegeven, er geld van je bankrekening verdwijnt of als je geld hebt overgemaakt aan een oplichter. Op die manier kunnen eventuele frauduleuze transacties geblokkeerd worden. Vanaf het moment dat je geld kwijt bent of afgeperst wordt, raden wij aan om aangifte te doen bij de politie. Een aangifte doe je bij de lokale politie van je woonplaats.

Uit de oude doos

Nieuwmoer, 100 jaar geleden met twee postkaarten van Hoelen

Met zicht op de Meisjesschool en zicht op de jongensschool
(Paul Witters – met Hoelen 9209 & 9207)

